

Іванова В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри музичного мистецтва

Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія

Київського національного університету культури і мистецтв»

м. Миколаїв, Україна

e-mail: ivanovavalleon@gmail.com

РОЛЬ І МІСЦЕ МУЗИЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В СИСТЕМІ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Дослідження присвячено вивченню процесу формування, становлення і розвитку мистецтва інтерпретації музичних творів в історичному і сучасному аспектах; визначенню ролі і місця інтерпретації в системі чинників виконавської майстерності; узагальненню новітніх технологій і підходів до інтерпретації музичної класичної спадщини та творів сучасних композиторів.

Ключові слова: музичне мистецтво, інтерпретація, виконавська майстерність, композиторський стиль, авторський текст, інтерпретаційний аналіз.

Постановка проблеми. Сьогодні перед митцями стоїть завдання забезпечити суспільні потреби якісним «мистецьким продуктом». У галузі музичного мистецтва необхідно наситити репертуар класичною і народною музикою, творами сучасних композиторів, підняти рівень естрадного виконавства. Зараз слухачі чекають осучаснення виконавських засобів і новацій в інтерпретації музичних творів.

Основна мета музичного мистецтва – втілення сутнісних властивостей часу, його неподільності і дискретності. Сучасна музика з її складним інтонаційним і ритмічним строем радикально впливає на еволюцію виконавських засобів у процесі формування музичного образу. Змінюються уявлення про природу виконавської досконалості, мелодичних і метро-ритмічних особливостей музики, про значення тембру в збагаченні «інтонаційних фарб», про роль звуковидобування, фразування і артикуляції. Нові або оновлені виконавські засоби створюють можливості для нової інтерпретації музичної класики, «переінтонування» її образів на більш розвинутий і вимогливий слух сучасної аудиторії.

Однією з найскладніших і не достатньо досліджених проблем у музично-інструментальному виконавстві є питання інтерпретації музичних творів. Паралельно з розвитком інструментарію і ускладненням образного змісту музики, з підвищенням ролі музиканта-виконавця у трактуванні композиторського задуму, зростає і виходить на перший план роль і значення мистецтва інтерпретації як найважливішої ознаки виконавської майстерності.

Мета і завдання - уточнити поняття «інтерпретація». Вивчити процес формування і розвитку мистецтва інтерпретації в історичному ракурсі. Визначити роль і місце інтерпретації в системі чинників виконавської майстерності. Розглянути новітні підходи до інтерпретації музичної класичної спадщини і творів сучасних композиторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «Інтерпретація» походить від лат. Interpretatio (роз'яснення, тлумачення) і має загальне значення для всіх видів мистецтва. У літературі – інтерпретація історичних і життєвих подій; в театральному мистецтві – інтерпретація літературної основи спектаклю; в образотворчому мистецтві – інтерпретація візуальних спостережень тощо. Щодо музичного мистецтва, то «Музична енциклопедія» містить таке визначення: «Інтерпретація – художнє тлумачення співаком, інструменталістом, диригентом, камерним ансамблем музичного твору в процесі його виконання, розкриття ідейно-образного змісту музики виразними і технічними засобами виконавського мистецтва. Інтерпретація залежить від естетичних принципів школи або напряму, до яких належить артист, від його індивідуальних особливостей та ідейно-художнього задуму. Інтерпретація передбачає індивідуальний підхід до виконуваної музики, активне до неї ставлення, наявність у виконавця власної творчої концепції втілення авторського задуму» [4, с. 549].

З певною достовірністю можна припустити, що перші ознаки інтерпретації були присутні ще у виконавстві музикантів Давнього Світу. Наприклад, в античній Греції змагання музикантів (отже, прагнення до найяскравішого виконання) були складовою Олімпійських ігор. Відтак, досвід гри на музичних інструментах, накопичена виконавська майстерність стали благодатним підґрунтям музичної культури наступних епох.

У добу Середньовіччя у становленні музичного виконавства визначну роль зіграла церковна музика (кантори, магістри, процентори) та народне музичення (ваганти, шпільмани, скоморохи). Останні, постійно мандруючи, поширювали виконавський досвід, прийоми гри, репертуар.

Музиканти доби Відродження використовували переважно імпровізаційний спосіб гри, тобто, мали широкий простір для власної інтерпретації музичного твору у відповідності з виконавською майстерністю, уподобаннями чи емоційним настроєм музиканта-виконавця.

Доба Ренесансу характеризується загальним розквітом всіх видів мистецтва і музичного зокрема. Кількісно і якісно зростає інструментарій, відкриваються нові можливості для ансамблевої гри, створюються складні музичні композиції. Поява сонатної форми, інструментального концерту, клавірної сюїти формувала у музиканта-виконавця (диригента) вміння глибоко розуміти як загальну думку музичного твору, так і різнобарвні засоби його розвитку, а також спроможність донести до слухачів виявлені в музиці витончені відтінки почуттів, емоцій, переживань.

Розквіт музичного мистецтва припав на добу Романтизму, уславленою потужною плеядою композиторів (Ф. Шуберт, Ф. Ліст, Ф. Шопен, Й. Брамс, Г. Малер та ін.). Музика стає провідним видом мистецтва, відтіснивши на другий план театр і живопис. Остаточно утвердились канонічні музичні форми, з'явилися твори у вільній формі, сформувались виконавські школи, що сповідували множинність індивідуальних інтерпретацій музичних творів.

Мистецтво інтерпретації (у сучасному розумінні) виникає і розвивається з середини XVIII ст., коли музична композиція і виконавство розділяються на самостійні види музичної діяльності. Виконавець стає інтерпретатором композиторських ідей, створювачем і носієм «звукової версії» музичного твору, найважливішою ланкою в комунікації «музичний твір – слухач». Не випадково Л.Є. Гаккель називає інтерпретатора «композитором композитора» [1, с.2].

Значення інтерпретатора, музиканта нової формації, особливо зростає в XIX ст. Поступово завдання з інтерпретації музичних творів ускладнюються. Формуються різноманітні стилі музичного виконавства. У зв'язку з цим, виникають психологічні, педагогічні і технічні проблеми виконавської майстерності, утверджуються виконавські школи.

Дослідження інтерпретації музичних творів видатними музикантами XIX ст. дещо полегшується тим, що виконавські здобутки того часу продовжують свій розвиток у сучасному виконавстві. Збереглися редакції, транскрипції, обробки і перекладання музичних творів, авторами яких виступали, як правило, найкращі музиканти-інтерпретатори.

Ці нотні записи дають інформацію з питань інтерпретації певного музичного твору. З допомогою редагування і обробки оновлюються художньо-естетичні тенденції стилю виконання, представником якого є інтерпретатор.

Зі створенням апаратів звукозапису і електронних носіїв інформації значно зросли можливості для дослідження процесу інтерпретації музичних творів у контексті виконавських традицій минулого і сьогодення.

Розглянемо етапи роботи виконавця-інтерпретатора над музичним твором. На початку розгляду музичного твору виконавець аналізує форму музичного твору і його художньо-образний зміст. Тобто, в першу чергу треба опанувати загальною провідною ідеєю музичного твору, уявити загальну структуру і принципи розвитку. Надалі треба «розшифрувати» роль і значення кожної з частин, виявити передбачену автором доцільність музичного розвитку, встановити єдність і контрастність структурних елементів – частин, періодів, фраз, мотивів, визначити їх кульмінації. Такий поглиблений аналіз

музичного твору В.Г. Москаленко називає «інтерпретаційним аналізом» [3].

Процес поєднання структурних елементів – це рух побічних кульмінацій до головної в даній побудові. У процесі узгодження кульмінацій виявляється головна кульмінація музичного твору, що є основою наскрізного розвитку всього музичного матеріалу. Досконалість виконання музичного твору базується на таких принципах:

- розуміння процесу розвитку музичного твору як розгортання цілісної музичної картини у часі;
- усвідомлення виконавцем функцій частин музичної форми та його образної структури;
- наскрізний розвиток і його динамічний план;
- відчуття ритму форми, її внутрішніх пропорцій;
- роль динаміки і темброво-інструментальних засобів у досягненні музичної образності;
- відчуття завершеності музичного процесу;
- поєднання виконавських традицій та індивідуальної інтерпретації, як умова наповнення слухачького інтересу емоційними відчуттями виконавця.

Безумовно, абсолютно справедливою є вимога точно відтворювати музичний текст в авторській редакції для виявлення художнього змісту твору. З іншого боку, треба розуміти, що нотний запис в змозі передати тільки звуковисотну концепцію музичного твору. Динамічні, темпові, тембральні особливості виконання належать в значній мірі до компетенції виконавця. Таким чином, нотний текст є єдиним, але вельми неповним джерелом інформації про творчий задум автора.

Очевидним є те, що сліпе відтворення авторського тексту ще не містить у собі ознак дійсного розуміння музичної ідеї. Таке розуміння формується на основі ерудиції і таланту музиканта, на основі творчої практики і теоретичних положень, які містять досвід багатьох поколінь виконавців. Талановитий інтерпретатор завжди враховує, що «звукові ідеали» різних епох і народів, класичної, народної або джазової музики мають свої специфічні особливості, які формують творчий простір для створення власної інтерпретації.

Співвідношення музичного чи композиторського стилю з виконавською інтерпретацією одна з найскладніших проблем музичного виконавства. З одного боку, виконавець спираючись на сучасні виконавські традиції, на власний музичний досвід і особистісне розуміння твору, своєю індивідуальною інтерпретацією привертає увагу до творчості композитора та його музичної спадщини, тобто діє в інтересах розвитку і поширення музики як виду мистецтва. Як аргумент висловлюється таке припущення: якби композитор (наприклад, доби Романтизму) творив у сучасних ритмах життя, мав доступні сьогодні виражальні засоби, то неодмінно скористався би ними.

За будь яких умов інтерпретаційна версія композиторського тексту має зберігати задум і стилістику автора. Так, С.І.Савенко вважає, що «відхилення можливі тільки в умовах дотримання певних рамок, хай навіть достатньо широких, але інтуїтивно чітко окреслених: вони визначаються текстом твору. Вихід за межі тексту може до невпізнанності змінити облік твору» [5, с. 319].

Наведемо декілька прикладів оригінальних інтерпретацій класичних музичних творів, які отримали схвалення фахівців і слухачів.

Невмирущий твір Т. Альбініні «Адажіо» був створений для камерного оркестру і органу. Це один із найвідоміших творів класичної спадщини, який цінується за надзвичайну виразність і доступність музичної мови, за щире виявлення глибинних почуттів людської душі. У багатьох кінофільмах «Адажіо» Т. Альбініні звучить лейтмотивом добрих і світлих почуттів. Існує безліч версій інтерпретації цього твору. Зараз «Адажіо» Т. Альбініні перебуває на новій хвилі популярності у талановитому виконанні Лари Фабіан, як вокальна версія інтерпретації. На прикладі «Адажіо» Т. Альбініні, ми бачимо як класичний шедевр через цикл інтерпретацій розвивається у часі.

Творча концепція відомого гітариста-віртуоза і композитора Віктора Зінчука – створення авторських виконавських версій популярних класичних творів у сучасному звучанні.

Звертаючись до спадщини Н. Паганіні, Й.С. Баха, В. Моцарта, Л. Бетховена, Ф. Шуберта, Й. Штрауса та ін., він сміливо збагачує музичну мову новими тембрами, посилює метроритмічну основу, вводить у музичну форму елементи вільної імпровізації. У власних композиціях В. Зінчук ніби здійснює «погляд сучасника у минуле» («Ранок бідного Людовика», «Амадеус 146», «Опівнічний танок благородного привида», «Вуаль Лаури»). У музичну тканину цих творів композитор вводить звучання старовинних інструментів, прагне до відтворення стилістики тих часів, звичайно, у межах віртуальних уявлень. Критики вважають, що інтерпретація творів класичної спадщини, запропонована В. Зінчуком, надто віддалена від оригіналу. Але, безперечно, що В. Зінчук, репрезентуючи класичні твори на своїх концертах у всьому світі, пробуджує інтерес і повагу до класичної музики та її творців.

Отже, проблема індивідуальної звукової інтерпретації музичного твору базується на вивченні широкого спектру виконавських реалізацій, що дозволяють уявити стиль композитора або історичної епохи як рухомий у часі об'єкт, який може змінюватись і удосконалюватись у контексті розвитку світового мистецтва.

Висновки. Сучасна музика з її складним інтонаційним і ритмічним строєм передбачає безмежну кількість варіантів інтерпретації, реалізація яких належить до компетенції виконавця-інтерпретатора. Осучаснення творів класичної спадщини можливе за умови збереження стильових ознак композитора або певної історичної епохи у межах авторського тексту. Провідна роль і створенні звукової версії композиторського тексту належить виконавцю-інтерпретатору. Проблема становлення і розвитку мистецтва інтерпретації потребує подальшого наукового обґрунтування, узагальнення і систематизації досвіду музично-педагогічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаккель Л. Є. Фортепианная музыка XX века. / Л.Гаккель – Л. : Сов композитор. – 1990. – 288 с.
2. Комурджи Р. З. Проблема соотношения музыкального стиля и исполнительской интерпретации // Научный форум: Филология, искусствоведение и культурология: сб. ст. по материалам II междунар. науч.-практ. конф. – № 2(2). – М., Изд. «МЦНО», 2016. – С. 5 – 9 .
3. Москаленко В. Г. Аналіз у ракурсі музикознавчої інтерпретації / В. Г. Москаленко // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : науковий журнал. – № 1. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2008. – С. 106 – 111.
4. Музыкальная энциклопедия / Гл.ред. Ю.В.Келдыш. Т. 2. – М. : Сов. Энциклоп. – 1974. – С. 549.
5. Савенко С. И. Музыкальный текст как предмет интерпретации: между молчанием и красноречивым словом // Искусство XX века как искусство интерпретации: сб. ст. – Н. Новгород, 2006. – С. 318 – 332.